

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z DOBY BRONZOVEJ Z ÚZEMIA SLOVENSKA V ZBIERKE TEODORA LEHOCKÉHO¹

Josyp V. Kobaľ – Mária Kotorová Jenčová

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2025.72.7>

Keywords: Slovakia, Bronze Age, collection of T. Lehocký.

Archaeological Finds from the Bronze Age from the Territory of Slovakia in the Collection of Teodor Lehocký.

The article brings information about finds from the Bronze Age from the territory of Slovakia, which were acquired in the 19th century by T. Lehocký, a lawyer and scholar from Mukachevo (UA), and which are currently stored in museums in Ukraine, especially in the Transcarpathian Museum of Local History named T. Lehocký (Uzhhorod). The collector kept a manuscript diary about the acquisitions, the information from which was the basis for the authors to evaluate, or in some cases re-evaluate these artefacts. These are bronze ring-ingots from the former Bratislava (Požož) County, a sword of the Liptov type and a hoard containing, in addition to the well-known zoomorphic bronze vessel, also an socketed axe and a tanged sickle from Čičarovce, Michalovce district, bronze arrowhead and fragments of pottery from Nesvady, Komárno district and bronze spiral ornaments from Pucov, Dolný Kubín district.

ÚVOD

V múzeách Ukrajiny sa nachádzajú archeologické artefakty zo zbierky Teodora Lehockého, ktoré sa ešte v 19. stor. našli na území súčasnej Slovenskej republiky. Odbornej verejnosti na Slovensku buď neboli vôbec známe, alebo informácie o nich boli mylné či skreslené. Týmto príspevkom chceme prezentovať a sprístupniť nálezy datované do doby bronzovej z Lehockého zbierky spolu s údajmi o nich zo zberateľovho rukopisného denníka (*Lehoczky 1860–1894; 1894–1899*), ktorý je uložený v Zakarpatskom regionálnom vlastivednom múzeu v Užhorode nesúcim meno T. Lehockého.

KTO BOL TEODOR LEHOCKÝ?

Teodor Lehocký, maďarsky *Lehoczky Tivadar*, ukrajinsky *Tyvodar Lehockyj* (obr. 1), bol vzdelaný právnik, ktorý v druhej polovici 19. a začiatkom 20. stor. stál pri počiatkoch archeologickej vedy v Uhorsku (*Böhm 1933a*, 249; *Filip 1969*, 695; *Kobaľ 1990; 1995; 2006; Kobaľ/Kobaľ 2015; Kobáľy 2002; Szinnyei 1900*, 978–985), čím prirodzene zohral istú úlohu aj pri začiatkoch štúdia dávnej minulosti územia dnešného Slovenska (*Polla 1996*, 190–195). Bol to človek s veľmi širokým spektrom záujmov, ktoré zahŕňali históriu, genealógiu, etnografiu,

Obr. 1. Teodor Lehocký (*Lehoczky Tivadar*), 1830–1915. Podľa *Lehoczky 1907*.

¹ Táto práca vznikla s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0563 a s podporou grantového projektu agentúry VEGA 2/0115/22.

folklór a najmä archeológiu (Kobal' 1990; 1995). Pôsobil ako člen mnohých vtedajších uhorských vedeckých inštitúcií, o. i. bol aj členom Národnej archeologickej a antropologickej spoločnosti v Budapešti a čestným členom Tiszafüredskej archeologickej spoločnosti. Zhromaždil veľkú archeologickú zbierku obsahujúcu viac ako 7000 predmetov. Exponáty z tejto, svojho času najväčšej súkromnej zbierky v celom Rakúsko-Uhorsku, boli v roku 1876 prezentované na 8. medzinárodnom archeologickom kongrese v Budapešti. V roku 1907 zorganizoval T. Lehocký v Mukačeve múzejnú spoločnosť a vo vlastnom dome vytvoril zárodok prvého múzea histórie a života regiónu na Zakarpatsku. V medzivojnovom období, keď bolo Zakarpatsko pod názvom Podkarpatská Rus súčasťou Československa, bolo v roku 1929 v Mukačeve oficiálne otvorené Zemské múzeum pomenované po T. Lehockom, ktoré existovalo do roku 1946. Neskôr bola Lehockého zbierka prevezená do Zakarpatského regionálneho vlastivedného múzea v Užhorode, ktoré od roku 2015 nesie jeho meno (Kobal'/Kobal' 2015, 13–15).

T. Lehocký sa narodil 5. októbra 1830 vo Fužine (Chorvátsko), kde jeho otec Ján Lehocký, pôvodom Slovák, pracoval ako lesník. Ľudovú školu a šesť ročníkov gymnázia absolvoval v Ružomberku, filozofické štúdiá v Rožňave. V roku 1847 začal študovať na právnickej akadémii v Košiciach. Rok nato bol nútený štúdium prerušiť kvôli nástupu na vojenskú službu. V rokoch 1848–1849 sa zúčastnil maďarskej revolúcie. Po rozpustení vojenského zboru v roku 1849 pokračoval v štúdiu na právnickej akadémii, ktorú ukončil v roku 1851. O tri roky neskôr (1854) sa usadil v Mukačeve (dnes Zakarpatská oblasť, UA), kde žil až do svojej smrti 25. novembra 1915 a kde je aj pochovaný v krypte rímskokatolíckeho kostola sv. Martina. Najprv pôsobil ako asistent na súde, neskôr ako prednosta okresu Bereg a od roku 1865 až do odchodu do dôchodku ako hlavný právnik v službách grófa Schönborna v Mukačevsko-činadovskom panstve, jednom z najväčších v Uhorsku (Kobal'/Kobal' 2015, 3, 4).

Prácu súdneho úradníka a neskôr prokurátora intenzívne spájal s výskumnou prácou. Ovládal niekoľko jazykov (latinský, nemecký, slovenský, maďarský, ukrajinský), prekladal ľudové piesne zo slovenčiny a ukrajinčiny do maďarčiny (Lehoczky 1864; Szeberenyi/Lehoczky/Török 1866). Výsledky svojich výskumov prezentoval v 11 monografiách (z toho dve boli viacväzkové) a asi 300 článkoch o dejinách Zakarpatska od najstarších čias až po začiatok 20. stor. Písal najmä po maďarsky, ale tiež po nemecky. Popri publikovaných dielach zanechal obrovské rukopisné dedičstvo. Okrem archeológie sa venoval výskumu sociálno-ekonomického rozvoja Zakarpatska, duchovnej kultúry tohto regiónu, účasti jeho obyvateľov v protihabsburských vojnách v 17.–18. stor. a v revolúcii 1848–1849. Pôsobil aj ako folklorista, znalec zvykov a obradov rôznych národností Zakarpatska.

Archeologickým pamiatkam je venovaná jedna dvojväzková monografia (Lehoczky 1892; 1912), viac ako 80 článkov a štvorväzkový rukopisný denník (obr. 2). Denník, ako súčasť múzejného fondu Zakarpatského regionálneho vlastivedného múzeu v Užhorode, mal k dispozícii jeden z autorov príspevku, dlhoročný archeológ tohto múzea. Medzi nálezmi opísanými v rukopise je aj súbor predmetov nájdených na území súčasného Slovenska, ktoré pochádzajú z asi 20 polôh s chronologickým záberom od neolitu po stredovek. Pomerne malá, ale zaujímavá je zbierka artefaktov z doby bronzovej. Lokalizované, alebo približne lokalizované nálezy prezentujeme v tomto príspevku. Pamiatkam, ktorých lokalita je určená len ako Užská župa (čo môžu byť nálezy z územia dnešného Slovenska i Ukrajiny) sa budeme venovať na inom mieste.

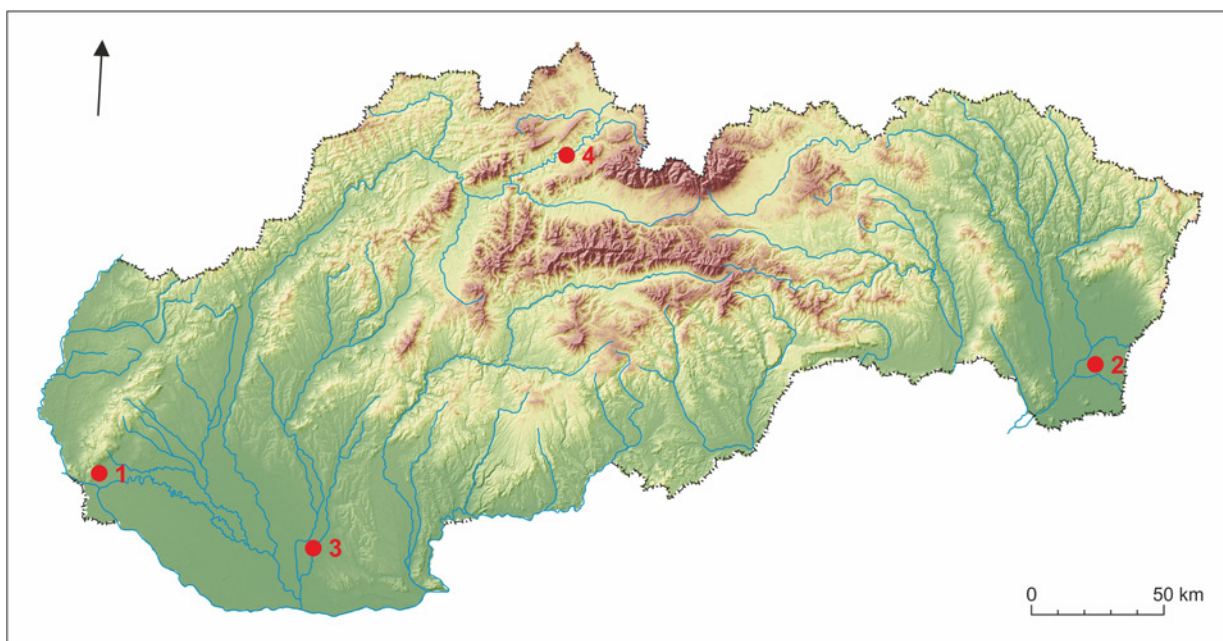
OPIS NÁLEZOV Z DOBY BRONZOVEJ ZO SLOVENSKA V ZBIERKE T. LEHOCKÉHO

Opis archeologických nálezov zo zbierky T. Lehockého, ktoré pochádzajú z územia Slovenska a chronologicky patria do doby bronzovej, je usporiadaný v abecednom poradí lokalít. Ide o tieto náleziská: Bratislava-okolie; Čičarovce, okr. Michalovce; Nesvady, okr. Komárno a Pucov, okr. Dolný Kubín (obr. 3).

Bratislava-okolie – bývalá Bratislavská (Požňanská) župa

(obr. 3: 1)

18. apríla 1886 dostal T. Lehocký poštou balík z Budapešti od Lipóta Szuka s desiatimi "starými kovovými krúžkami". Ako píše Lehocký, našli sa v „Požňanskej župe“ spolu so 125 ďalšími exemplármi, ktoré sa dostali do Maďarského národného múzea v Budapešti.

Obr. 3. Označenie lokalít na mape SR. 1 – Bratislava-okolie; 2 – Čičarovce; 3 – Nesvady; 4 – Pucov. Úprava M. Kotorová Jenčová.

1. Nákrčníkovitá hrivna z odliatej bronzovej (?) tyčinky so srdcovitým prierezom, so sploštenými a do očíek zahnutými koncami. Povrch je miestami nerovný, so stopami opracovania tepaním. Patina je zelená, niekde čierna. Jeden z koncov je poškodený (tab. I: 1).
Rozmery: priemer hrivny 14,9 × 13,1 cm, hrúbka tyčinky 1,2 cm, hmotnosť 218 g.
Uloženie: Zakarpatské regionálne vlastivedné múzeum pomenované po T. Lehockom v Užhorode (ZRVM), inv. č. B3-59/1.
2. Nákrčníkovitá hrivna z tyčinky s nerovným povrchom a stopami po tepaní, podobná ako predmet 1 (tab. I: 2).
Rozmery: priemer hrivny 15,9 × 13,1 cm, hrúbka tyčinky 1,2 × 1,1 cm, hmotnosť 197 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-59/3.
3. Nákrčníkovitá hrivna podobná ako predchádzajúce, len jej povrch je hladký, bez stôp po dodatočnom opracovaní. Predmet je v súčasnosti rozložený na dve časti (tab. I: 3).
Rozmery: priemer hrivny 15,5 × 13,7 cm, hrúbka tyčinky 1,2 × 1,1 cm, hmotnosť 210 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-59/9.
4. Nákrčníkovitá hrivna podobná ako predchádzajúce. Povrch tyčinky je nerovný so stopami opracovania (tab. I: 4).
Rozmery: priemer hrivny 15,7 × 12,8 cm, hrúbka tyčinky 1,3 × 1,1 cm, hmotnosť 230 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-59/5.
5. Nákrčníkovitá hrivna podobného tvaru. Na povrchu tyčinky sú stopy opracovania (tab. II: 1).
Rozmery: priemer hrivny 16 × 13,5 cm, hrúbka tyčinky 1,7 × 1,6 cm, hmotnosť 203 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-59/8. V roku 1951 bol predmet prevezený do Černivského regionálneho vlastivedného múzea (Černivci, UA), kde je v súčasnosti uložený pod inv. č. ChKM 8094-II-491.
6. Nákrčníkovitá hrivna s hladkým povrchom (tab. II: 2).
Rozmery: priemer hrivny 15 × 12,7 cm, hrúbka tyčinky 1,2 × 1 cm, hmotnosť 156 g.
Uloženie: pôvodné v ZRVM, inv. č. B3-59/2. Dnes je predmet uložený vo Vynohradivskom múzeu miestnej histórie (Vynohradiv, Zakarpatská oblasť, UA).
7. Nákrčníkovitá hrivna z tyčinky s nerovným povrchom a poškodenými (odlomenými) koncami (tab. II: 3).
Rozmery: priemer hrivny 14,6 × cca 8,3 cm, hrúbka tyčinky 1,1 × 0,9 cm, hmotnosť 159 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-59/10.
8. Nákrčníkovitá hrivna z tyčinky s kruhovým prierezom a jedným poškodeným koncom (tab. II: 4).
Rozmery: priemer hrivny 16,5 × 13,3 cm, hrúbka tyčinky 1,0 cm, hmotnosť 204 g.
Uloženie: pôvodné v ZRVM, inv. č. B3-59/7, v súčasnosti je predmet uložený vo Vynohradivskom historickom múzeu (Vynohradiv, UA). Inv. č. nepoznáme.
9. Nákrčníkovitá hrivna podobná predchádzajúcej. Povrch tyčinky je nerovný, nesie stopy opracovania. Jeden z koncov je poškodený (tab. II: 5).
Rozmery: priemer nákrčníka 16,7 × 13,3 cm, hrúbka tyčinky 1,1 × 1 cm, hmotnosť 200 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-59/6.

10. Nákrčníkovitá hrivna podobná predchádzajúcim, vyhotovená z tyčinky so srdcovitým prierezom.

Rozmery: priemer hrivny 15,7 × 13,2 cm, hrúbka 1,2 × 1 cm, hmotnosť 212 g.

Uloženie: pôvodné v ZRVM, inv. č. B3-59/4. V roku 1956 bol predmet prevezený do Ivano-Frankivského historického múzea (Ivano-Frankivsk, UA). Inv. č. nepoznáme.

Nepublikovaný prameň: *Lehoczky 1860–1894*, 157, č. 516.

Čičarovce, okr. Michalovce – depot

(obr. 3: 2)

V roku 1882 našli drevorubači v lese pri Čičarovciach bronzový poklad. Okrem iného údajne obsahoval bronzovú zoomorfnú nádobu, sekerku a kosák. Tieto predmety boli zakúpené v rôznom období a dostali sa do zbierky starožitností T. Lehockého (sekerku T. Lehocký kúpil 8. augusta 1882, nádobu 5. mája 1884 a dátum nákupu kosáka bol označený iba rokom 1884). 13. septembra 1905 T. Lehocký podľa zápisu v denníku daroval známu zoomorfnú nádobu Maďarskému národnému múzeu v Budapešti. J. Hampel však uvádza, že nádobu múzeum kúpilo (*Hampel 1906*, 78). V Lehockého zbierke zostali zvyšné dva predmety, ktoré sú dnes uložené v Zakarpatskom regionálnom vlastivednom múzeu v Užhorode.

1. Bronzová tepaná zoomorfná nádoba v tvare vodného vtáka s rohmi na hlave. Na chrbte nádoby je okrúhly otvor s dvoma pármí malých otvorov na zavesenie. Rovnaké dva otvory sú aj na zobáku vtáka, ktorého krídla sú na oboch stranách tela označené trojitými čiarami (tab. III: 1).
Rozmery (podľa T. Lehockého): výška 14,5 cm, šírka 14 cm, priemer otvoru na zadnej strane 4 cm, priemer otvorov na zobáku 0,3 cm, hmotnosť 540 g.
Uloženie: Maďarské národné múzeum Budapešť, inv. č. 63.1905.
Literatúra: *Furmánek et. al. 2015*, 247, obr. 261; *Novotná 1991*, 66, 67, tab. 12: 62.
Nepublikovaný prameň: *Lehoczky 1860–1894*, 102, 103, č. 393.
2. Bronzová sekerka s tuľajkou a uškom. Okraj rovno ukončenej tuľajky je zosilnený, telo je zdobené plastickým rebrovaním v kombinácii so štyrmi vertikálne usporiadanými plastickými výstupkami na dvoch širších stranách. Ostrie je mierne zaoblené (tab. III: 2).
Rozmery: dĺžka 10 cm, šírka ostria 4,5 cm, hmotnosť 135 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-95.
Literatúra: *Bernjakovič 1960*, 372, č. 207, tab. II: 7 (tu nesprávne uvedené miesto a čas nález); *Lehoczky 1887*, 178, obr. 2.
3. Polkruhový bronzový kosák s plastickou rukoväťou s rebrom a pravouhlým otvorom. Chrbát a spevňovacie rebro na rukoväti sú zdobené šikmými zárezmi. Na širokej čepeľi je oválny otvor, čepeľ má poškodený (mierne zdeformovaný a odlomený) hrot, sledované sú stopy používania. Stopy po odlievaní sú začistené, patina je zelená, hrubá (tab. III: 3).
Rozmery: dĺžka 11,1 cm, max. šírka čepele 4 cm, šírka rukoväte 2,3 cm, hmotnosť 74 g.
Uloženie: ZRVM, inv. č. A-213/104.
Literatúra: *Bernjakovič 1960*, 371, č. 182, tab. I: 6 (tu nesprávne uvedené miesto nález); *Lehoczky 1892*, 155.

Čičarovce, okr. Michalovce – ojedinelý nález meča

(obr. 3: 2)

9. decembra 1898 kúpil T. Lehocký od užhorodského medenára fragment bronzového meča, ktorý sa údajne našiel neďaleko obce Čičarovce v lese Nagyerdő. Niektorí bádatelia neskôr označili ako miesto nález meča „okolie Užhorodu“ (J. Jankovich) a „Užhorod“ (K. Bernjakovič). Autori považujú údaje T. Lehockého za autentickéjšie a domnievajú sa, že náleziskom meča je kataster obce Čičarovce. Či meč patrí k nejakému väčšiemu celku – depotu – alebo je samostatným ojedinelým nálezom, je otázne.

- Fragment meča liptovského typu. Rukoväť a čepeľ sú odliate samostatne a spojené dvoma nitmi. Rukoväť je v priereze oválna s tromi vodorovnými plastickými rebromi zdobenými šikmými zárezmi. Polia medzi nimi sú zdobené rytými líniami tvoriacimi kosoštvorce. Horná časť rukoväte končí deformovaným kotúčom s výstupkom vo forme zrezaného kužela. Čepeľ je rovná, kosoštvorcového prierezu a mohla byť pôvodne poškodená. Po objavení meč prerobili na dýku. Patina je svetlozelená (tab. III: 4).
Rozmery: dĺžka 23,5 cm, dĺžka rukoväte 8,5 cm, šírka čepele 3,5–4 cm, hmotnosť 250 g (podľa T. Lehockého) a 351 g (podľa K. Bernjakoviča).
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-114. V roku 1964 už bol predmet stratený.
Literatúra: *Bernjakovič 1960*, 373, č. 232, tab. VII: 2; *Jankovich 1931*, 50, tab.V: 2; *Lehoczky 1912*, 30.
Nepublikovaný prameň: *Lehoczky 1894–1899*, 295, č. 1119.

Nesvady, okr. Komárno

(obr. 3: 3)

V rokoch 1872–1873 sa do zbierky T. Lehockého dostali nálezy z doby bronzovej z Nesvad. Niektoré z predmetov mu priniesol jeho príbuzný, miestny zemepán a kuriálny sudca Lipót Jamnický, iné si T. Lehocký osobne vyzdvihol na mieste nálezu.

Podľa správy T. Lehockého videl v dome L. Jamnického veľkú hlinenú urnu (výška asi 45 cm) so štyrmi výčnelkami na tele. Nádoba, ktorá sa našla v roku 1872 východne od Nesvad, obsahovala ľudskú lebku a bronzovú ihlicu. T. Lehocký pripísal nález dobe bronzovej.

V roku 1872 dostal T. Lehocký z Nesvad bronzový hrot šípu. Presná lokalizácia a okolnosti nálezu nie sú známe.

- Hrot šípu s tuľajkou, trojuholníkovitým listom a dvoma dlhými krídelkami. Tuľajka a hrot jedného krídelka sú čiastočne poškodené. Patina je hladká, zelenej farby (tab. IV: 1).
Rozmery: dĺžka 3,3 cm, šírka 1,5 cm, priemer tuľajky 0,3 cm.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-120.
Nepublikovaný prameň: *Lehoczky 1894–1899*, 35, č. 165.

V dňoch 11.–12. júna 1873 zbieral T. Lehocký v okolí mesta Nesvady na pozemkoch L. Jamnického archeologické materiály (úlomky keramiky, kovové predmety, zvieracie kosti, lastúry mušlí) z rôznych období. Väčšinu keramických zlomkov, ktoré sa dostali do jeho zbierky a uchovali sa dodnes, našiel na jednom mieste. Išlo o nízku pieskovú dunu východne od mesta smerom na Bajč. Podľa T. Lehockého je šírka vyvýšeniny, v jeho dobe porastenej akáciami, asi 100 krokov. V piesku a na jeho povrchu zbieral mukačevský právnik rôzne úlomky keramiky, vrátane mnohých fragmentov úch a črepov zdobených rytými líniami, ako aj rôzne panciere korytnačiek a kly diviakov.

Fragmenty keramiky sú uložené v ZRVM, väčšina pod inv. č. A-303. Niektoré sú bez inventárneho čísla, boli však označené číslom denníka T. Lehockého, čo umožnilo ich identifikáciu.

1. Fragment z hrdla a pliec nádoby (amfory?), silne prepálený. V keramickej hmote je prímes piesku, povrch črepu je tmavosivý (tab. IV: 2).
Rozmery: 9 × 8,5 cm, hrúbka 0,7 cm.
2. Fragment z hrdla a pliec nádoby (amfory?). Zloženie keramickej hmoty, vypaľovanie a farba sú podobné fragmentu opísanému vyššie. Na hrdle je okrúhly (reparačný?) otvor (tab. IV: 3).
Rozmery: 7,8 × 6,5 cm, hrúbka 0,4–0,5 cm.
3. Fragment z tela hrubostennej nádoby, zdobený plastickou jamkovanou lištou. Keramická hmota obsahuje prímes piesku a šamotu. Črep je silne vypálený, povrch svetlohnedý a sivý (tab. IV: 4).
Rozmery: 4,5 × 4,5 cm, hrúbka 1,4 cm.
4. Fragment z tela nádoby s plastickou lištou zdobenou šikmými zárezmi. Keramická hmota obsahuje prímes jemnej drte. Črep je silne vypálený, povrch zvnútra čierny, zvonku svetlohnedý (tab. IV: 5).
Rozmery: 4,5 × 5 cm, hrúbka 0,7 × 0,8 cm.
5. Fragment z tela hrubostennej nádoby s plastickou lištou zdobenou prstovaním. Keramická hmota obsahuje prímes piesku a šamotu. Črep je silne vypálený, povrch hladký, farba v strede svetlohnedá, zvonku tmavosivá (tab. IV: 6).
Rozmery: 4,7 × 4,5 cm, hrúbka 1,3 cm.
6. Fragment z tela nádoby so subkutálnym uchom. V keramickej hmote je prímes piesku. Črep je silne vypálený, povrch tmavosivý (tab. IV: 7).
Rozmery: 4 × 4 cm, priemer otvoru ucha 0,6 cm.
7. Fragment z tela nádoby s uchom. Charakteristika črepu je podobná predchádzajúcemu (tab. IV: 8).
Rozmery: 3,5 × 3 cm, priemer otvoru ucha 1,2 × 0,7 cm.
8. Fragment z tela nádoby s uchom. Charakteristika črepu je podobná predchádzajúcim (tab. IV: 9).
Rozmery: 3 × 3,5 cm, priemer otvoru ucha 0,8 × 0,5 cm.
9. Fragment z tela nádoby so strechovitým uchom. Technológia výroby, zloženie hmoty, vypaľovanie a farba sú podobné vyššie uvedeným črepom (tab. IV: 10).
Rozmery: 4,5 × 8 cm, priemer otvoru ucha 0,5 × 0,6 cm, hrúbka 0,5 cm.
10. Fragment spodnej časti nádoby, zdobený skupinami zvislých a šikmých paralelných línií. V keramickej hmote je prímes piesku. Črep je silne vypálený, povrch tmavosivý, na dotyk hrboľatý (tab. IV: 11).
Rozmery: 5 × 4,5 cm, hrúbka 0,5 cm.
11. Fragment okraja hrubej nádoby, zdobený zvrchu hlbokým jamkovaním. V keramickej hmote je prímes šamotu. Črep je stredne vypálený, povrch hladký, jemný na dotyk, svetlohnedej farby (tab. IV: 12).
Rozmery: 5,5 × 3,4 cm, hrúbka 1,2 cm.

12. Fragment misy kónického tvaru so širokým, ostro von vyhnutým okrajom. V keramickej hmote je makroskopicky pozorovaná šamotová prímes. Črep je nerovnomerne vypálený, povrch je pokrytý tenkou vrstvou sivej engoby (tab. IV: 13).
Rozmery: 5,5 × 5,5 cm, hrúbka 0,7 cm.
13. Fragment z tela nádoby, zdobený dvoma paralelnými rytými líniami. V keramickej hmote je minerálna prímes. Črep je silne vypálený, povrch je pokrytý vrstvou svetlohnedej engoby (tab. IV: 14).
Rozmery: 3,8 × 4 cm, hrúbka 0,6 cm.
14. Fragment z tela tenkostennej nádoby (šálky). Rytá výzdoba tvorí špirálovitý motív. V keramickej hmote je prímes jemnej drte bielej farby. Výpal je nerovnomerný, na povrchu je hnedá engoba (tab. IV: 15).
Rozmery: 3 × 3,2 cm, hrúbka 0,2–0,3 cm.
16. Fragment z tela nádoby, zdobený tromi rytými líniami. V keramickej hmote je prímes šamotu. Črep je silne vypálený, farba povrchu hnedá (tab. IV: 16).
Rozmery: 3 × 2 cm, hrúbka 0,7 cm.
15. Fragment z lomu tela nádoby. Rytú výzdobu tvorí rastlinný ornament („dubový list“?). V keramickej hmote je prímes drte. Črep je silne vypálený, povrch hnedý (tab. IV: 17).
Rozmery: 3,5 × 5 cm, hrúbka 0,7 cm.
Nepublikovaný prameň: Lehoczky 1860–1894, 35, č.138.

V záznamoch T. Lehockého je aj informácia, že „12. júna 1872 osobne prezrel polohu Rókalyuk na severnom okraji mesta“ a našiel tam veľa črepov, zvieracích kostí a jednu bronzovú sponu. Kde sa tieto nálezy nachádzajú dnes, nie je známe (*Lehoczky 1873, 247–249*).

Pucov, okr. Dolný Kubín

(obr. 3: 4)

V roku 1875 sa za neznámych okolností našiel poklad bronzových predmetov, ktorý pozostával minimálne z deviatich špirálových ozdôb. Časť predmetov si ponechal miestny kováč. Neskôr sa nálezy dostali do zbierky M. Kubínyho. V tom istom roku tri predmety z tohto pokladu získal T. Lehocký.

1. Bronzová okrasa z dvoch nerovnako veľkých kopovitých ružíc spojených špirálkou s dvoma vinutiami, vyrobená z pevného drôtu s okrúhlym prierezom. Veľká špirála má 13 vinutí, malá šesť. Predmet je bez patiny, povrchová úprava je hrubá (tab. V: 1).
Rozmery: priemer veľkej špirály 11,5 cm, priemer malej špirály 2,5 cm, hrúbka drôtu 0,3–0,4 cm.
Uloženie: ZRVM, inv. č. B3-143.
2. Bronzová okrasa, tvarovo podobná predchádzajúcej, s hustejším a viacpočetným vinutím ružice, čiastočne poškodená (chýba malá ružica). Predmet je bez patiny, povrch je kvalitne upravený. Zachovaná ružica má 26 vinutí (tab. V: 2).
Rozmery: priemer ružice 10,8 cm, výška predmetu 4,6 cm, hrúbka drôtu 0,3–0,4 cm.
Uloženie: pôvodné ZRVM, inv. č. B3-144. V roku 1951 bol predmet prevezený do Černivského regionálneho historického múzea, kde je uložený pod inv. č. 8090-II-487.
3. Bronzová okrasa – veľká ružica so 16 vinutiami. V inventároch T. Lehockého nie sú žiadne iné údaje o ďalších parametroch predmetu.
Uloženie: V roku 1954 bol predmet prenesený do Národného múzea v Kyjeve.
Literatúra: *Eisner 1933, 125; Hampel 1886, 92, tab. XXXV: 2; 1892, 120; Novotná 1970, 113.*
Nepublikovaný prameň: Lehoczky 1860–1894, 53, č. 204/1–3.

VYHODNOTENIE

Opísané artefakty zo zbierky T. Lehockého, pochádzajúce z územia Slovenska, sú dnes uložené v rôznych múzeách Ukrajiny.² Väčšina z nich sa nachádza v múzeu nesúcom meno T. Lehockého v Užhorode. Geograficky tieto artefakty pochádzajú z lokalít rozprestierajúcich sa od západného po východné Slovensko (obr. 3) a chronologicky sa zaraďujú do obdobia od staršej po neskorú dobu bronzovú.

Medzi najstaršie hodnotené nálezy z uvedenej zbierky patria kruhové, resp. oválne nákrčníkovité hrivny (*Ringbarren*) z depotu z Bratislavy-okolia (tab. I; II). Už *J. Eisner (1931, 11)* uvažoval o týchto nálezochoch v kontexte staršej doby bronzovej a únětickej kultúry. Bronzové hrivny z tohto depotu, uložené

² Až na bronzovú zoomorfnú nádobu z Čičaroviec, ktorá je v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti.

v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti, priradila aj A. Mozsolicsová do staršej doby bronzovej – stupeň BII, resp. horizont depotov Kömlöd-Ercsi (*Mozsolics 1967*, 71, 155). Hrivny podobné našim sa podľa M. Novotnej nachádzajú najmä na juhozápadnom Slovensku a chronologicky zodpovedajú klasickej fáze únětickej kultúry (*Novotná 1984*, 23, 26). Považujú sa za polotovary, formu suroviny, prípadne sa označujú ako ekvivalent výmeny (*Bátora 2018*, 177). Sú spájané s klasickou fázou únětickej kultúry do tej miery, že ich výskyt v oblasti Turca (*Novotná 1984*, 20), Oravy (*Novotná 1984*, tab. 32: 200; 33: 201, 202) a na Spiši (*Novotná 1984*, tab. 5: 33; 12: 198; 32: 199), teda mimo priamu oikumenu nositeľov únětickej kultúry, je vnímaný ako prejav putovania „obchodníkov“ únětickej kultúry na východ a sever (*Bátora 2018*, 119, 372) a v takom kontexte sa funkcia týchto predmetov ako ekvivalentu výmeny javí logickým funkčným určením.

Vo všeobecnosti boli hrivny staršej doby bronzovej distribuované z oblasti dnešného Švajčiarska do Maďarska (*Lenerz-de Wilde 2002*, 4, mapa 3), no najviac depotov s hrivnami bolo zaznamenaných na úpätí Álp, odkiaľ sa med' dostávala do okolitých oblastí (*Junk/Krause/Pernicka 2001*, 354, 361). Predpokladá sa, že tieto výrobky boli rozdelené do určitých hmotnostných skupín, napríklad 180–190 g a 200–220 g (*Junk/Krause/Pernicka 2001*, 354), alebo 40–50 g, 85–100 g, 175–200 g, 200–210 g (*Lenerz-de Wilde 2002*, 3, 4) a mohli byť použité aj ako prvok „peňažného systému“ ako všeobecný ekvivalent výmeny (*Junk/Krause/Pernicka 2001*, 356; *Lenerz-de Wilde 2002*, 18, 22; *Pare 2013*, 513, 514).

Z desiatich artefaktov, ktoré sa nedostali spolu s ostatnými nálezmi nákrčníkov a hrivien z „okolía Bratislavy“ do NM v Budapešti a zachovali sa v zbierke T. Lehockého, je šesť, resp. sedem (siedmy je poškodený) vyhotovených z tyčinky so srdcovitým prierezom (tab. I; II: 1–3), dva majú prierez tyčinky kruhový (tab. II: 4, 5). Stopy po opracovaní sledujeme na piatich (tab. I: 1, 2, 4; II: 1, 5). Rozmery sa pohybujú od 14,6 × asi 8,3 cm (tab. II: 3) po 16,7 × 13,3 cm (tab. II: 5), hmotnosť od 156 g (tab. II: 2) po 230 g (tab. I: 4). Dve hrivny majú hmotnosť 156 g a 159 g, štyri oscilujú okolo hmotnosti 200 g (197–204 g) a štyri v rozmedzí 210–230 g.

S prihliadnutím na veľkosť, hmotnosť a spracovanie desiatich hrivien zo zbierky T. Lehockého ich môžeme priradiť k nákrčníkovitým hrivnám (azda pôvodnému „platidlu“), ktoré možno datovať do obdobia BA1b (*Furmánek et. al. 2015*, 24; *Pare 2013*, 513).

Súbor archeologických nálezov z Nesvad (tab. IV) pozostáva z bronzového hrotu šípu (tab. IV: 1) a z keramických zlomkov. Ich vzájomnú súvislosť dnes nie je možné jednoznačne doložiť. Najväčšiu pozornosť si zaslúžia fragmenty keramiky. Skladajú sa z dvoch skupín. Do prvej, ktorú možno nazvať miestnou, patria fragmenty nádob vyrobených najmä s prímiesou piesku. Sú dobre vypálené a väčšinou sivastej farby. Túto keramiku môžeme zaradiť len všeobecne do doby bronzovej (tab. IV: 2–12). Kultúrne asi nie je rovnorodá, časť azda patrí do okruhu mohylových kultúr.

Druhá skupina keramických fragmentov (tab. IV: 13–17), ktorú predbežne nazývame cudzorodá, je vyrobená s prímiesou šamotu alebo bielej drte a je prevažne hnedej farby. Podľa všetkých znakov (technológia výroby, tvary a výzdoba) patria tieto zlomky kultúre Suciú de Sus. Súdiac podľa črepu zo zalomenej vydutiny s rytým ornamentom (tab. IV: 17), tieto fragmenty keramiky z Nesvad možno priradiť k staršiemu stupňu vývoja kultúry Suciú de Sus (BB2–BC1). Na území Slovenska je rozšírenie tejto kultúry komplexu juhovýchodných popolnicových polí dobre zaznamenané na východnom Slovensku (*Demeterová 1984*; *Furmánek et. al. 2015*, 187–189). Importy kultúry Suciú de Sus z obdobia BB1 sú známe aj mimo oblasti jej rozšírenia, v prostredí otomanskej kultúry – v Nižnej Myšli či v Spišskom Štvrtku (*Furmánek 1997*, 156, 157, obr. 4). Geograficky najbližšie k nálezom keramiky Suciú de Sus z Nesvad sú však importy tejto kultúry na juhozápadnom Slovensku (*Furmánek et. al. 2015*, obr. 148) – amfora zo sídliska poklasickej fázy maďarovskej kultúry v Šuranoch-Nitrianskom Hrádku (*Furmánek 1997*, 156, obr. 1; 2), keramika z Nitry (*Březinová 2010*, 31) a Rybníka, okr. Levice (*Bátora/Rassmann 2008*). Importy kultúry Suciú de Sus, najmä z druhej fázy jej vývoja, sú známe tiež v severnom Maďarsku na lokalitách skupiny Egyek karpatskej mohylovej kultúry (*Igrici-Matata; Kalicz 1960*, 6, tab. IV: 2a, b), pilinskej kultúry (*Méra; Kemenczei 1984*, 111, tab. XXXVI: 17) a mohylovej kultúry (*Tiszafüred-Majoros-halom*, hrob 181; *Kovács 1975*, 25, tab. 18: M181: 2).

Bronzový hrot šípu z Nesvad (tab. IV: 1) možno dať do súvisu s hrotmi s tuľajkou stredodunajskej mohylovej kultúry (napríklad Smolenice; *Dušek 1980*, tab. VIII: 11–19; XII: 3), ktorá existovala od začiatku strednej doby bronzovej (BB1) po začiatok mladšej doby bronzovej (BD; *Furmánek 1973*, 109, 110). Chronologicky sa teda nevylučuje jeho spojenie s keramikou.

Špirálovité ozdoby z pucovského depotu (tab. V) sa pripisovali dobe bronzovej už v 19. stor. (*Hampel 1886*, 92). Ich chronológia bola neskôr upresnená (*Eisner 1933*, 125) a určená stupňom HA (*Novotná 1970*, 74), stupňom BIVa, horizontom depotov Forró (*Mozsolics 1973*, 170), resp. mladším obdobím kultúry

popolnicových polí až do počiatku stupňa HB (Furmánek 1980, 41, 42, tab. 28: 791–794; Makarová 2008, 93, 176, 179, 180; Veliačik 1983, 83). Ozdoby typu Pucov sa kladú v absolútnej chronológii do obdobia 1200–1000 pred Kr. (Furmánek 2004, 85, 86; Furmánek/Kujovský 2005, 103). Podobné ružicové okrasy sa na základe pokladu z Košických Olšian (Miroššayová 1998/1999; 1999) datujú do stupňov BD–HA1 (Miroššayová 1998/1999, 126, 128, obr. 8), resp. k roku 1100 pred Kr. (Furmánek/Kujovský 2005, 105). Funkčné určenie týchto okrás sa hypoteticky vidí v ženskom kroji ako ozdoba prs (Furmánek 1980, 41; Furmánek et. al. 2015, 283; Makarová 2008, 116, obr. 21: a).

Bronzový meč z Čičaroviec (tab. III: 4), aj keď je sekundárne spracovaný a nie je úplne zachovaný, jednoznačne patrí do veľkej skupiny mečov s plnou liatou rukoväťou a tromi zosilneniami na nej, označovaných ako meče liptovského typu (Bader 1991, 128; Kemenczei 1991, 32; Kobaľ 2000, 32; Mozsolics 1985, 12, 13; Müller-Karpe 1961, 22; Novotná 1970, 48–53 a i.). Nález uvádza J. Eisner (1933, 103, pozn. 40) a tiež, hoci s nesprávnymi údajmi, K. Bernjakovič (1960, 337, tab. VII: 2). Presné analógie rukoväte a jej výzdoby sa nepodarilo nájsť, preto datovanie meča možno určiť len v širšom chronologickom rozmedzí stupňov HA1–HA2, prípadne HB1.

Najzaujímavejším nálezom v Lehockého zbierke je bronzová nádoba v podobe vodného vtáka (kačice?/šabliarky?) s rohmi na hlave (tab. III: 1) známa v literatúre od 19. stor. (Böhm 1933b, obr. na s. 5, dole; Hampel 1886, 67, tab. LXVII: 3a, b; Ilon 2002, 128; Kossak 1954, 52, tab. 5: 11; Kovács 1977, 98, obr. 69; Novotná 1991, 66, 67, tab. 12: 62; Szatmári 2003, 56, obr. 38). V odbornej literatúre sa táto unikátna nádoba často označovala ako ojedinelý nález (Furmánek/Veliačik/Vladár 1991, 267; Novotná 1991, 66), hoci už od 19. stor. písal sám T. Lehocký (1892, 155), ale aj J. Hampel (1886, 43) o depote. Mnohé z bronzových tepaných nádob majú neznáme nálezové okolnosti a sú evidované ako „ojedinelé nálezy“. Možno však predpokladať, že boli súčasťou väčších celkov (Furmánek et. al. 2015, 247). Vďaka informáciám z rukopisného denníka T. Lehockého sa domnievame, že aj túto ornitomorfnú nádobu možno zaradiť do kontextu s ďalšími dvoma nálezmi, bronzovou sekerkou (tab. III: 2) a kosákom (tab. III: 3; Kobaľ 2006, obr. 6).

Dodnes je z územia bývalého Uhorska známa len jedna podobná, nie však totožná, bronzová nádoba bez konkrétneho miesta nálezu (Hampel 1886, tab. LXVIII: 5a, b; Novotná 1991, 67). Pokiaľ ide o datovanie nádoby z Čičaroviec, názory bádateľov sa rozchádzali. Niektorí ju zaradili do staršej doby železnej, stupň HC (Novotná 1991, 67), iní do záveru doby bronzovej, do 10. stor. pred Kr. (Furmánek/Veliačik/Vladár 1991, 267; Szatmári 2003, 56).

K objasneniu chronologického zaradenia môže prispieť analýza ďalších dvoch predmetov – sekerky s tuľajkou a kosáka – ktoré s vysokou pravdepodobnosťou patrili do toho istého nálezového celku ako zoomorfná nádoba. Prvý z týchto predmetov predstavuje sekerku s tuľajkou a uškom, s plochou čepeľou a tzv. „pseudokrídlami“, vytvorenými pomocou plastických rebrier (tab. III: 2). Táto pomerne vzácna forma je rozšírená v Zadunajsku a východnej časti Karpatskej kotliny, pričom sa v prevažnej miere datuje do stupňa HB1, v niektorých prípadoch aj do stupňa HB2 (Tarbay 2022, 37, 38). Sekerka z Čičaroviec sa však od štandardnej podoby odlišuje tým, že má na dvoch plochých stranách štyri ihličkovité výbežky (max. výška 0,5 cm). Možno slúžili na upevnenie nejakých organických ozdôb (kosť, rohovina a pod.) alebo drevenej rukoväte (Bernjakovič 1960, 331, tab. II: 7). Sekerky s takýmito prvkami nám v blízkom regióne nie sú známe. Podobnú výzdobu mala sekerka s tuľajkou a vejárovito rozšíreným symetrickým ostrím, ktorá bola súčasťou depotu z Málinca, okr. Poltár. Depot je z prostredia juhovýchodných popolnicových polí a je datovaný do stupňov HB1–HB2 (Makarová/Rusko/Čambal 2023, 68, 73, obr. 6: 2a–c). Za vzdialenejšie analógie možno považovať niekoľko sekeriek s vertikálne usporiadanými plastickými výčnelkami na ploche pseudokrídel (Spelnace I, Rumunsko; Dietrich 2021, tab. 616: 2672; Petrescu-Dîmbovița 1977, tab. 326: 6; Miesce, Poľsko; Blajer 2013, tab. 40: 2), alebo závesných oblúkov (Somotor, depot A; Novotná 1970, 119, tab. XLVI: 14). Depoty, ktorých boli uvedené nálezy sekier súčasťou, sú datované do HB1 (Blajer 2013, 33; Pare 1998, 360, 361).

Kosák z Čičaroviec (tab. III: 3) patrí ku kosákom s plastickou rukoväťou s otvorom na upevnenie a širokou, silne zahnutou čepeľou s dvoma dlhými rebrami – typ Josani 1 podľa M. Petrescu-Dîmbovița (1978, 44, 45), typ Boskovice podľa M. Primasovej (1986, 148, 149), alebo skupina V, typ 4, variant a podľa J. Říhovského (1989, 81, 82). Areál rozšírenia tohto typu výrobkov je mimoriadne rozsiahly, siaha od Francúzska na západe a Talianska na juhu po Rumunsko na východe a Poľsko na severe (Petrescu-Dîmbovița 1978, 45; Primas 1986, 163). Napriek tomuto širokému geografickému rozpätiu sa ich výskyt koncentruje predovšetkým v dunajskej oblasti strednej Európy, osobitne vo východoalpskej oblasti, v Maďarsku, Rumunsku (Sedmohradsko) a na Slovensku (Říhovský 1989, 88). V bezprostrednom geografickom okolí Čičaroviec však podobné nálezy zatiaľ nie sú zaznamenané vo väčšom počte (Blajer 2013, tab. 14: 3; Furmánek/

Novotná 2006, 19, tab. 30: 477–479; 31: 479, 480; *Kemenczei 1984*, tab. CXVIIb: 1–5; *Kobal' 2000*, tab. 87: C: 1; *Mozsolics/Schalk 2000*, tab. 105: 12).

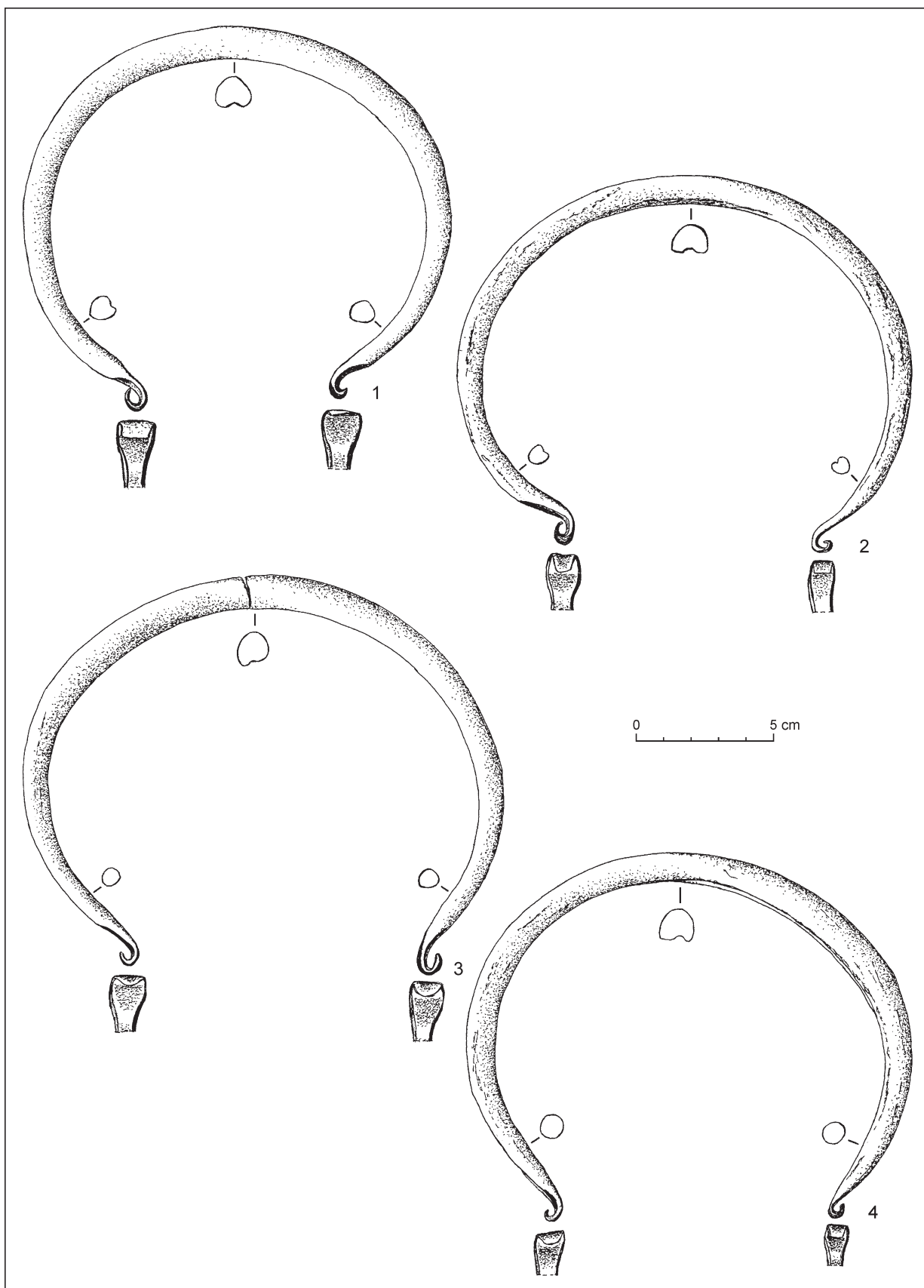
Podľa M. Primasovej sa kosáky boskovicej skupiny, do ktorej patrí aj náš exemplár, začali vyrábať v počiatočnom štádiu neskorej doby bronzovej strednej Európy (HB1) a rané exempláre sa koncentrujú vo východnej časti ich areálu (*Primas 1986*, 162, 163). Patria k nim napríklad kosáky z pokladov Cornesti, Salard I a prípadne Gida v Rumunsku (*Petrescu-Dîmbovița 1978*, tab. 230: 29; 239: 15–20; 259: C18) a Tiszaéslár v Maďarsku (*Mozsolics/Schalk 2000*, tab. 105: 12), ktoré sa vzťahujú k stupňu HB1 (*Pare 1998*, 361). Väčšina takýchto kosákov je však datovaná do záverečnej fázy doby bronzovej (*Primas 1986*, 162) alebo do mladších kultúr popolnicových polí (*Říhovsky 1989*, 88), teda stupňov HB2–HB3. Kosák z Čičaroviec patrí na základe šikmých zárezov na rebrách pravdepodobne do ranej skupiny kosákov vyššie uvedeného typu, a preto sa domnievame, že spolu so sekerkou môžeme datovať aj aviamorfnú nádobu do stupňa HB1.

ZÁVER

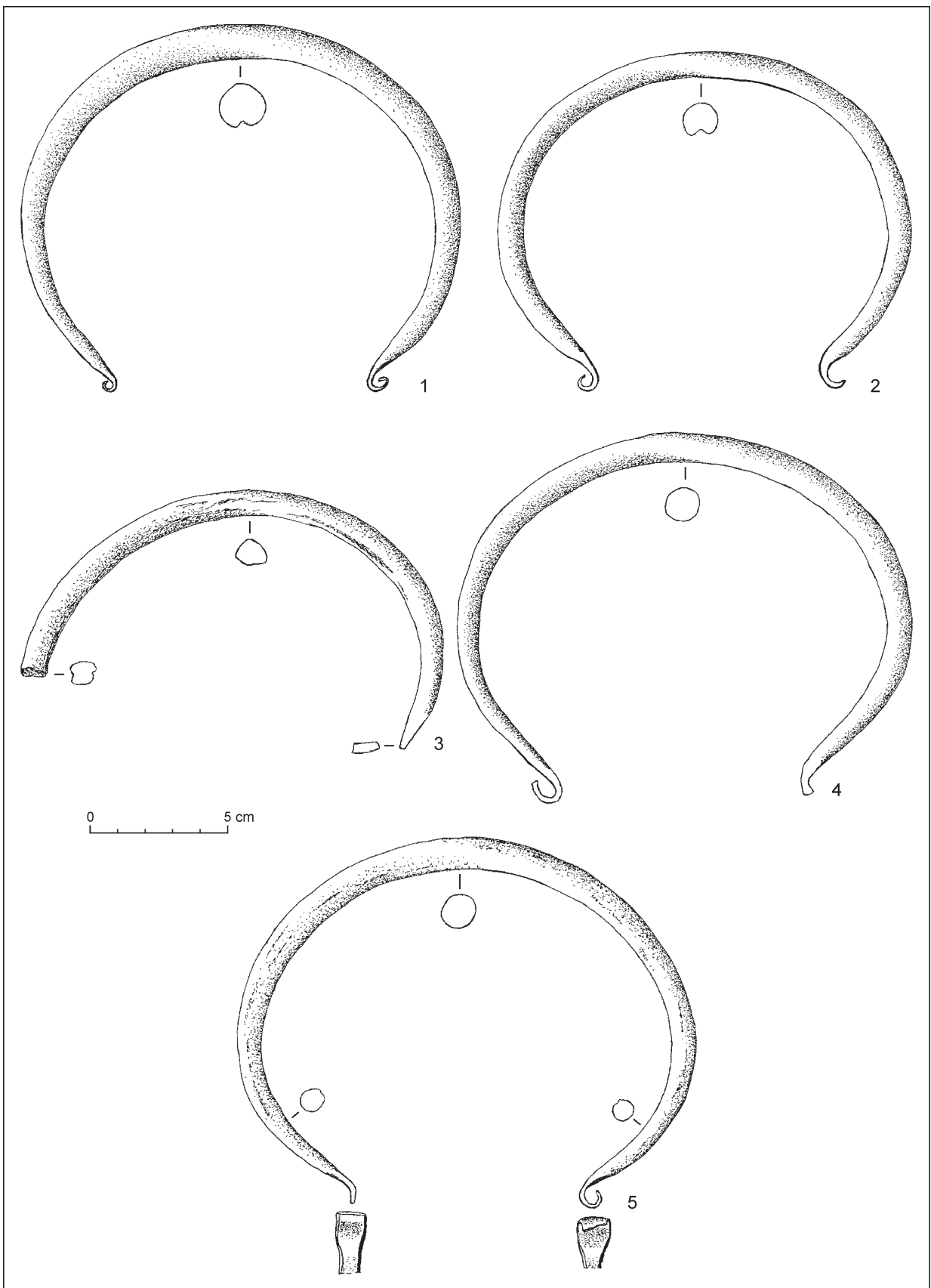
Nálezy z doby bronzovej, pochádzajúce z rôznych oblastí Slovenska, ktoré už v 19. stor. získal do svojej zbierky T. Lehocký, vzdelanec a zberateľ pôsobiaci v Mukačeve, predstavujú cennú súčasť pravekého osídlenia Slovenska. Dôležité informácie o týchto artefaktoch si zaznamenal vo svojom rukopisnom denníku (*Lehocký 1860–1894; 1894–1899*), čím významne prispel k poznaniu kontextu jednotlivých nálezov.

Cieľom nášho príspevku bolo sprístupniť tieto informácie odbornej verejnosti a zároveň sa pokúsiť o chronologické zaradenie jednotlivých nálezov. Prezentované sú nálezy od nákrčníkovitých hrivien klasickej fázy únětickej kultúry z okolia Bratislavy (BA1b), cez artefakty z prostredia mohylových kultúr, vrátane importov kultúry Suciú de Sus z Nesvad (BB2–BC/BD), až po mladobronzové nálezy kopovitých ružicových okrás z Pucova (BD–HA, resp. počiatok HB), sekundárne upravený meč liptovského typu z Čičaroviec (HA1–HA2/príp. HB1), ako aj známa aviamorfná nádoba. Na základe rukopisných poznámok T. Lehockého k nej možno priradiť aj sekerku s tuľajkou a uškom a kosák s plastickou rukoväťou, datované s najväčšou pravdepodobnosťou do počiatku neskorej doby bronzovej (HB1).

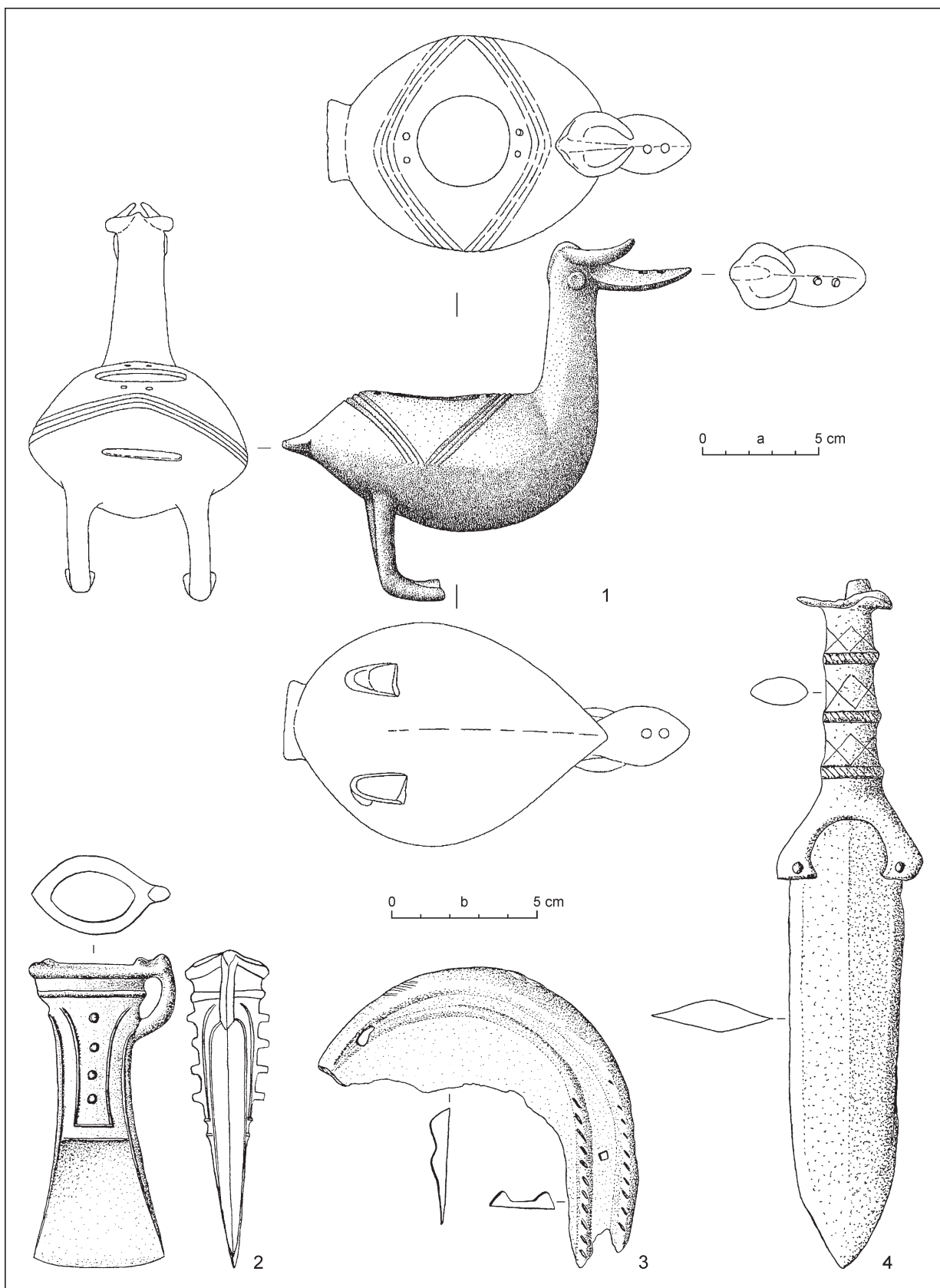
Príspevok poukazuje na možnosť nachádzať zaujímavé informácie nielen prostredníctvom súčasného moderného archeologického bádania v teréne, laboratóriách či odborných publikáciách, ale aj v rukopisoch starých zberateľov a v depozitároch múzeí, často s medzinárodným presahom.

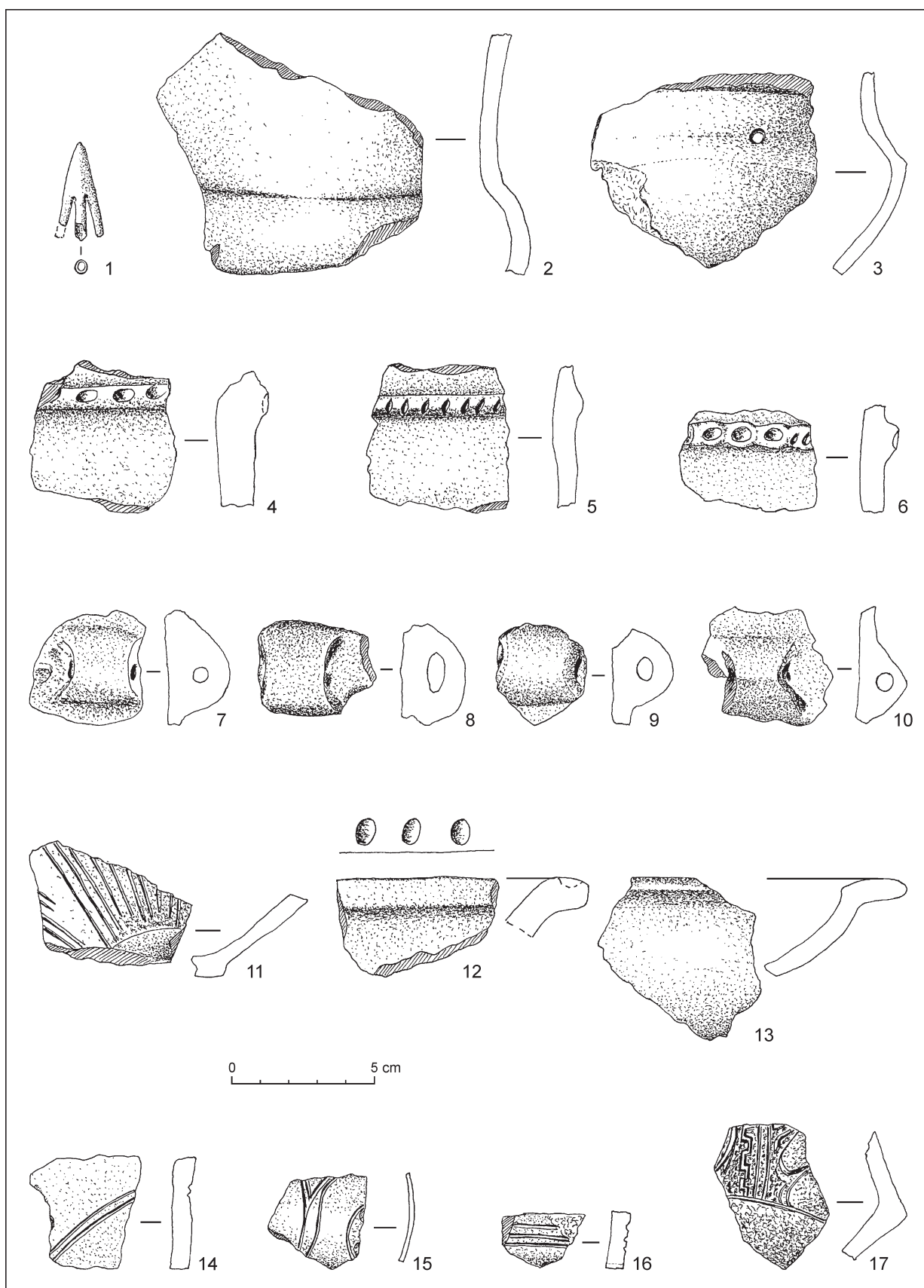
Tab. I. Bratislava-okolie. Nákrčníkové hrivny. Kresba J. V. Kobaľ.

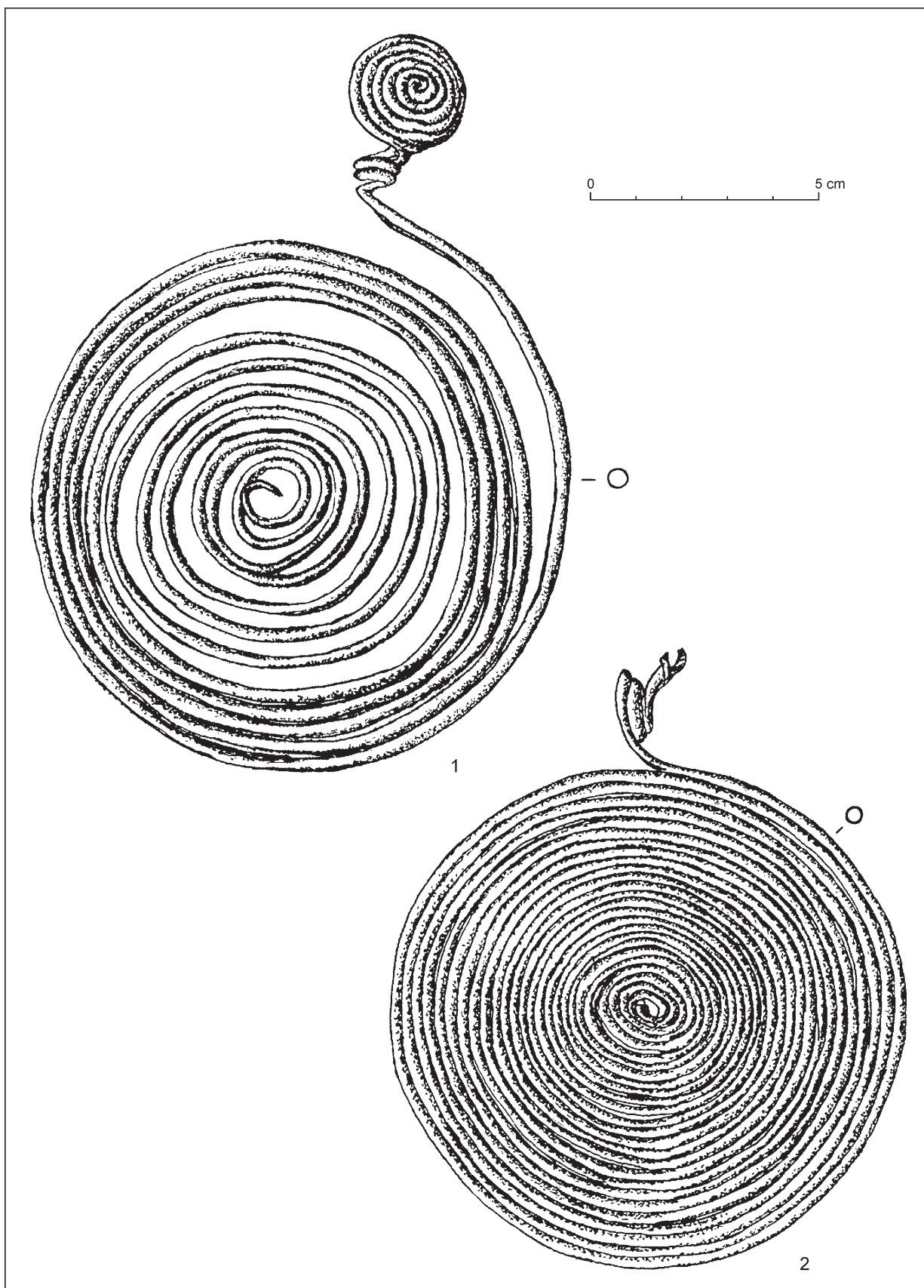
Tab. II. Bratislava-okolie. Nákrčníkové hrivny. Kresba J. V. Kobaľ.

Tab. III. Čičarovce, okr. Michalovce. 1–3 – depot (?) bronzových predmetov: aviomorfná nádoba, sekerka s tuľajkou a uškom, kosák; 4 – sekundárne upravený meč liptovského typu (1 – podľa Novotná 1991, tab. 12: 62; 2–4 – kresba J. Kobaľ). Mierka: a – 1; b – 2–4.

Tab. IV. Nesvady, okr. Komárno. 1 – bronzový hrot šípu; 2–12 – fragmenty keramiky karpatskej mohylovej kultúry (?); 13–17 – fragmenty keramiky Suciu de Sus. Kresba J. V. Kobaľ.

Tab. V. Pucov, okr. Dolný Kubín. Bronzové kopovité ružice. Kresba J. V. Kobaľ.

LITERATÚRA

- Bader 1991 T. Bader: *Die Schwerter in Rumänien*. Prähistorische Bronzefunde IV/8. Stuttgart 1991.
- Bátora 2018 J. Bátora: *Slovensko v staršej dobe bronzovej – Slovakia in the Early Bronze age*. Bratislava 2018.
- Bátora/Rassmann 2008 J. Bátora/K. Rassmann: Die Ausgrabungen auf der befestigten Siedlung Nad Hronom bei Rybník, Kr. Levice (Südwestslowakei). In: J. Czebreszuk/S. Kadrow/J. Müller (ed.): *Defensive Structures from Central Europe to the Aegean in the 3rd and 2nd millennia BC*. Poznań – Bonn 2008, 85–96.
- Bernjakovič 1960 K. Bernjakovič: Bronzezeitliche Hortfunde vom rechten Ufergebiet des Oberen Theisstales (Karpatokraine, USSR). *Slovenská archeológia* 8, 1960, 325–392.
- Blajer 2013 W. Blajer: *Młodsza epoka brązu na ziemiach polskich w świetle badań nad skarbami*. Kraków 2013.
- Böhm 1933a J. Böhm: Prehistorie. In: J. Musil (red.): *Technická práce v zemi Podkarpatoruské 1919–1933*. Užhorod 1933, 249–253.
- Böhm 1933b J. Böhm: *Podkarpatská Rus v pravěku*. Užhorod 1933, 1–11.
- Březinová 2010 G. Březinová: Siedlungsobjekte aus der Bronzezeit in Nitra auf der Straße Mostná ulica. *Študijné zvesti AU SAV* 48, 2010, 21–41.
- Demeterová 1984 S. Demeterová: Influence de la culture de Suci de Sus dans la plaine de la Slovaquie orientale. *Slovenská archeológia* 32, 1984, 11–74.
- Dietrich 2021 O. Dietrich: *Bronzezeitliche Tüllenbeile aus Rumänien. Studien zu Chronologie, Chorologie und Hortung*. Dissertation. Freien Universität Berlin, Teil 1, 2. Berlin 2021. Dostupné na: <https://refubium.fu-berlin.de/handle/fub188/31025> [7. 10. 2024]
- Dušek 1980 M. Dušek: Pohrebisko ľudu stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach. *Slovenská archeológia* 28, 1980, 341–382.
- Eisner 1931 J. Eisner: Hroby a hřbitovy z doby bronzové na Slovensku. In: J. Eisner/J. Hofman/V. Pražák (red.): *Príspevky k pravěku, dejinám a národopisu Slovenska. Sborník Archeologického a národopisného odboru Slovenského vlastivedného muzea rok 1924–1931*. Bratislava 1931, 5–11.
- Eisner 1933 J. Eisner: *Slovensko v pravěku*. Bratislava 1933.
- Filip 1969 J. Filip: *Enzyklopädisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas. II. L–Z*. Praha 1969.
- Furmánek 1973 V. Furmánek: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě. *Slovenská archeológia* 21, 1973, 25–145.
- Furmánek 1980 V. Furmánek: *Die Anhänger in der Slowakei*. Prähistorische Bronzefunde XI/3. München 1980.
- Furmánek 1997 V. Furmánek: K problémům kultury Suci de Sus na Slovensku. *Sborník prací FF UK Brno*, M2, 1997, 155–167.
- Furmánek 2004 V. Furmánek: *Zlatý vek v Karpatoch. Keramika a kov doby bronzovej na Slovensku (2300–800 pred n. l.)*. Nitra 2004.
- Furmánek et. al. 2015 V. Furmánek/J. Bátora/O. Ožďáni/V. Mitáš/R. Kujovský/J. Vladár: *Staré Slovensko 4. Doba bronzová*. Archaeologica Slovaca Monographiae. STASLO 4. Nitra 2015.
- Furmánek/Kujovský 2005 V. Furmánek/R. Kujovský: *Slovacchia. Crocevia delle civiltà Europee*. Nitra – Firenze 2005.
- Furmánek/Novotná 2006 V. Furmánek/M. Novotná: *Die Sicheln in der Slowakei*. Prähistorische Bronzefunde XVIII/6. Stuttgart 2006.
- Furmánek/Veliačik/Vladár 1991 V. Furmánek/L. Veliačik/J. Vladár: *Slovensko v dobe bronzovej*. Bratislava 1991.
- Hampel 1886 J. Hampel: *Trouvailles de l'âge de bronze en Hongrie*. Budapest 1886.
- Hampel 1892 J. Hampel: *A bronzkor emlékei Magyarhonban II*. Budapest 1892.
- Hampel 1906 J. Hampel: A Nemzeti Múzeum régiség tárának gyarapodása az 1905 évben. *Archaeologiai Értesítő* 26, 1906, 77–86.
- Ilon 2002 G. Ilon: Késő bronzkori kincslelet Szombathelyről. Napbárka szimbólumok a Kárpát-medencei urnamezős kultúra lemeztárgyain. *Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője* 27, 2002, 119–147.
- Jankovich 1931 J. M. Jankovich: *Podkarpatská Rus v prehistorii*. Preklad: J. Dušánek. Mukačevo 1931.
- Junk/Krause/Pernicka 2001 M. Junk/R. Krause/E. Pernicka: Ösenringbarren and the classical Ösenring Copper. In: W. H. Metz/B. L. van Beek/H. Steegstra (ed.): *Patina. Essays presented to Jay Jordan Butler on the occasion of his 80th birthday*. Groningen – Amsterdam 2001, 353–366.
- Kalicz 1960 N. Kalicz: A későbronzkori felsőszőcsi csoport leletei és kronológiai helyzete. *Archaeologiai Értesítő* 87, 1960, 3–15.
- Kemenczei 1984 T. Kemenczei: *Die Spätbronzezeit Nordostungarns*. Archaeologia Hungarica, S. N. 51. Budapest 1984.

- Kemenczei 1991 T. Kemenczei: *Die Schwerter in Ungarn II. (Vollgriffschwerter)*. Prähistorische Bronzefunde IV/9. Stuttgart 1991.
- Kobaľ 1990 J. V. Kobaľ: *Bibliografický pokazčyk prac Tyvodara Lehockoho (1830–1915)*. Užhorod 1990.
- Kobaľ 1995 J. V. Kobaľ: *Tyvodar Lehockyj storinky žyttia i dijaľnosti*. In: J. Kobaľ/I. Popovyč/M. Potuśniak (red.): *Problemy archeologiji Schidnych Karpat*. Užhorod 1995, 5–14.
- Kobaľ 2000 J. V. Kobaľ: *Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine)*. Prähistorische Bronzefunde XX/4. Stuttgart 2000.
- Kobaľ 2006 J. Kobaľ: Tivodor Lehoczky. Seiten seines Lebens und der Tätigkeit. In: J. Kobaľ (Hrsg.): *Bronzezeitliche Depotfunde – Problem der Interpretation. Materialien der Festkonferenz für Tivodor Lehoczky zum 175. Geburtstag*. Ushhorod, 5.–6. Oktober 2005. Užhorod 2006, 9–26.
- Kobaľ/Kobaľ 2015 J. V. Kobaľ/O. Kobaľ: *Tyvodar Lehockyj*. Užhorod 2015.
- Kobály 2002 J. Kobály: Lehoczky Tivadar. In: L. Elesztős (szerk.): *Magyar múzeumi arcképcsarnok*. Budapest 2002, 554–556.
- Kossak 1954 G. Kossak: *Studien zum Symbolgut der Urnenfelder und Hallstattzeit Mitteleuropas*. Römisch-germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Römisch-germanische Forschungen 20. Berlin 1954.
- Kovács 1975 T. Kovács: *Tumulus culture cemeteries of Tiszafüred*. Régészeti Füzetek II/17. Budapest 1975.
- Kovács 1977 T. Kovács: *A bronzkor Magyarországon*. Budapest 1977.
- Lehoczky 1860–1894 T. Lehoczky: *Régészeti jegyzeteim. I kötet*. Rukopis. Zakarpatské regionálne vlastivedné múzeum pomenované po T. Lehockom v Užhorode, Arch. č. 143. Nepublikované.
- Lehoczky 1864 T. Lehoczky: *Magyar-orosz népdalok*. Sárospatak 1864.
- Lehoczky 1873 T. Lehoczky: Ókori régiségek Naszvadon. *Archaeológiai Értesítő* 7, 1873, 247–250.
- Lehoczky 1887 T. Lehoczky: Bereg- és Ung megyei leletek. *Archaeológiai Értesítő* 7, 1887, 174–178.
- Lehoczky 1892 T. Lehoczky: *Adatok hazánk archaealógiájához különös tekintettel Beregmegyére és környékére I*. Munkács 1892.
- Lehoczky 1894–1899 T. Lehoczky: *Régészeti jegyzeteim. II kötet*. Rukopis. Zakarpatské regionálne vlastivedné múzeum pomenované po T. Lehockom v Užhorode, Arch. č. 144. Nepublikované.
- Lehoczky 1907 T. Lehoczky: *Munkács város új monografiája*. Munkács 1907.
- Lehoczky 1912 T. Lehoczky: *Adatok hazánk archaealógiájához különös tekintettel Beregmegyére és környékére II*. Munkács 1912.
- Lerner-de Wilde 2002 M. Lerner-de Wilde: Bronzezeitliche Zahlungsmittel. *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 132, 2002, 1–23.
- Makarová 2008 E. Makarová: Ženský kroj lužickéj kultúry v dobe bronzovej na Slovensku. Pokus o rekonštrukciu na základe hrobových nálezov a depotov. *Študijné zvesti AÚ SAV* 44, 2008, 65–188.
- Makarová/Rusko/Čambal 2023 E. Makarová/Z. Rusko/R. Čambal: Depot z neskorej doby bronzovej z Málinca, polohy Zámok. *Zborník SNM* 117. *Archeológia* 33, 2023, 59–80. DOI: <https://doi.org/10.55015/MDHL4460>
- Miroššayová 1998/1999 E. Miroššayová: Der Hortfund von Košické Olšany, Slowakei. In: A. Krenn-Leeb/J.-W. Neugebauer (Hrsg.): *Depotfunde der Bronzezeit im mittleren Donaauraum*. Archäologie Österreichs 9–10. Wien 1998/1999, 122–129.
- Miroššayová 1999 E. Miroššayová: Depot bronzových predmetov z Košických Olšian, okr. Košice-okolie. *Archeologické rozhledy* 51, 1999, 140–143.
- Mozsolics 1967 A. Mozsolics: *Bronzefunde Des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás*. Budapest 1967.
- Mozsolics 1973 A. Mozsolics: *Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi*. Budapest 1973.
- Mozsolics 1985 A. Mozsolics: *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely*. Budapest 1985.
- Mozsolics/Schalk 2000 A. Mozsolics/E. Schalk: *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bükkzentlászló*. Kiel 2000.
- Müller-Karpe 1961 H. Müller-Karpe: *Die Vollgriffschwerter der Urnenfelderzeit aus Bayern*. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 6. München 1961.
- Novotná 1970 M. Novotná: *Die Bronzehortfunde in der Slowakei. Spätbronzezeit*. Bratislava 1970.
- Novotná 1984 M. Novotná: *Halsringe und Diademe in der Slowakei*. Prähistorische Bronzefunde XI/4. München 1984.
- Novotná 1991 M. Novotná: *Die Bronzegefäße in der Slowakei*. Prähistorische Bronzefunde II/11. Stuttgart 1991.
- Pare 1998 Ch. F. E. Pare: Beiträge zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in Mitteleuropa. Teil I. Grundzüge der Chronologie im östlichen Mitteleuropa (11.–8. Jahr-

- hundert v. Chr.). *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseum Mainz* 45, 1998, 293–433.
DOI: <https://doi.org/10.11588/jrgzm.1998.1.44408>
- Pare 2013
Ch. F. E. Pare: Weighing, Commodification and Money. In: H. Fokkens/A. Harding (ed.): *The Oxford Handbook of the European Bronze Age*. Oxford 2013, 508–527.
DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199572861.013.0029>
- Petrescu-Dîmbovița 1977
M. Petrescu-Dîmbovița: *Depozitele de bronzuri din România*. Biblioteca de arheologie 30. București 1977.
- Petrescu-Dîmbovița 1978
M. Petrescu-Dîmbovița: *Die Sicheln in Rumänien. Mit Corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*. Prähistorische Bronzefunde XVIII/1. München 1978.
- Polla 1996
B. Polla: *Archeológia na Slovensku v minulosti*. Martin 1996.
- Primas 1986
M. Primas: *Die Sicheln in Mitteleuropa I (Österreich, Schweiz, Süddeutschland)*. Prähistorische Bronzefunde XVIII/2. München 1986.
- Říhovský 1989
J. Říhovský: *Die Sicheln in Mähren*. Prähistorische Bronzefunde XVIII/3. München 1989.
- Szatmári 2003
I. Szatmári: Die Bronzezeit (2800 v. Chr.–800 v. Chr.). In: E. Garam (szerk.): *Früher durch die archäologische Ausstellung des Ungarischen Nationalmuseums. 400 000 v. Chr.–804 n. Ch.* Budapest 2003, 47–66.
- Szeberenyi/Lehoczy/Török 1866
L. Szeberenyi/T. Lehoczy/K. Török: *Tót népdalok*. Pest 1866.
- Szinnyei 1900
J. Szinnyei: *Magyar írók élete és munkái*. VII. Budapest 1900.
- Tarbay 2022
J. G. Tarbay: *Twin Hoards. Metals and Deposition in the Buda Hills, the Pilis and the Visegrád Mountains during the Late Bronze Age*. *Archaeologia Hungarica* 53. Budapest 2022.
- Veliačik 1983
L. Veliačik: *Die Lausitzer Kultur in der Slowakei*. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia* 2. Nitra 1983.

Archaeological Finds from the Bronze Age from the Territory of Slovakia in the Collection of Teodor Lehocký

Josyp V. Kobaľ – Mária Kotorová Jenčová

Summary

Teodor Lehocký (Hungarian Lehoczy Tivadar, Ukrainian Tyvodar Lehoczyj; Fig. 1) was an educated lawyer who stood at the beginnings of archaeological science in Hungary in the second half of the 19th and the beginning of the 20th century, which naturally played a role even at the beginning of studies of the prehistoric past of the territory of today's Slovakia. He collected a large archaeological collection, at one time the largest in the Austro-Hungarian Empire, containing more than 7000 objects. Among them were also finds from the territory of Slovakia. They come from about 20 sites with a chronological shot from the Neolithic to the Middle Ages. The collection of Bronze Age artefacts is relatively small, but interesting. The collector kept a diary about the acquisitions (Fig. 2), which is stored in the Transcarpathian Museum of Local History named of T. Lehocký (Uzhhorod). The information from this manuscript source was the basis for the authors to evaluate, or in some cases re-evaluate, finds from the Bronze Age, found in Slovakia in the 19th century, today in the vast majority stored in Ukrainian museums, especially in the Transcarpathian Museum of Local History in Uzhhorod. They come from four sites (Fig. 3), chronologically they are from the Early to the Late Bronze Age.

The oldest evaluated findings from the above-mentioned collection include ten circular or oval ring-ingots (*Ringbarren*) from the hoard from Bratislava- surroundings (Fig. 3: 1; Pl. I; II), a substantial part of which is stored in the Hungarian National Museum in Budapest. They are considered semi-finished products, a form of raw material, or are referred to as the equivalent of commercial exchange. Chronologically, they correspond to the classical phase of Únětice culture (BA1b).

The set of archaeological finds from Nesvady, Komárno district (Fig. 3: 3; Pl. IV), consists of a bronze arrowhead and ceramic fragments, between which it is possible to distinguish two groups – a local one, probably belonging to the Carpathian Tumulus culture (?), and a foreign one, which the authors attribute to the Suciú de Sus culture, the second phase of its development (BB2–BC). Chronologically, the bronze arrowhead can also be associated with pottery.

In the collection of T. Lehocký there were also three spiral ornaments from the hoard in Pucov, Dolný Kubín district (Fig. 3: 4; Pl. V). This hoard probably originally contained about nine such ornaments. Ornaments of the Pucov-type are placed in absolute chronology in the period 1200–1000 BC. Similar rosette ornaments date back to the period of BD–HA1, or to 1100 BC, based on a hoard from Košické Olšany.

There were two finds in Lehocký's collection from Čičarovce, Michalovce district (Fig. 3: 2) – a secondarily modified sword of the Liptov type (Pl. III: 4) and three objects, which, according to the records of T. Lehocký, most likely represented one hoard. It contained a well-known bronze vessel in the form of a waterfowl with horns on its head (Pl. III: 1), an bronze axe (Pl. III: 2) and a bronze sickle (Pl. III: 3). The socketed axe with a flat blade and so-called "pseudowings" formed by ribs has four needle-like protrusions on two flat sides. This relatively rare form is widespread in Transdanubia and the eastern part of the Carpathian Basin and dates in the vast majority to the HB1 grade, less to HB2. The tanged sickle belongs to the Boskovice group of sickles (according to M. Primas), which began to be produced in the early stage of the Late Bronze Age of Central Europe (HB1), but most are dated to the final stage of the Bronze Age, or to the younger cultures of the Urnfields, i.e. HB2–HB3. However, the sickle from Čičarovce, according to the oblique notches on the ribs, apparently belongs to the early group of sickles of the above-mentioned type, which would also allow, with a reserve, the dating of a known aviamorphic vessel to the beginning of the Late Bronze Age (HB1).

Archaeological finds from the Bronze Age from the four above-mentioned sites from the territory of Slovakia were either not known to the professional public at all, or information about them was erroneous or distorted. The paper is an effort to present these findings, or to supplement the data on them on the basis of T. Lehocký's manuscript diary and an attempt to evaluate them professionally.

Fig. 1. Teodor Lehocký (Lehoczky Tivadar), 1830–1915. According to *Lehoczky 1907*.

Fig. 2. Sample from T. Lehocký's handwritten diary. Photo by J. V. Kobaľ.

Fig. 3. Marking of locations on the map of the Slovak Republic. 1 – Bratislava-surroundings; 2 – Čičarovce; 3 – Nesvady; 4 – Pucov. Edited by M. Kotorová Jenčová.

Pl. I. Bratislava-surroundings. Ring-ingots. Drawing by J. V. Kobaľ.

Pl. II. Bratislava-surroundings. Ring-ingots. Drawing by J. V. Kobaľ.

Pl. III. Čičarovce, Michalovce dist. 1–3 – hoard (?) of bronze objects: aviamorphic vessel, socketed axe and sickle; 4 – secondary modified sword of the Liptov type (1 – according to *Novotná 1991*, tab. 12: 62; 2–4 – drawing by J. V. Kobaľ). Scale a – 1; b – 2–4.

Pl. IV. Nesvady, Komárno dist. 1 – bronze arrowhead; 2–12 – pottery fragments of the tumulus culture (?); 13–17 – pottery fragments of the Suciú de Sus culture. Drawing by J. V. Kobaľ.

Pl. V. Pucov, Dolný Kubín dist. Bronze spiral ornaments. Drawing by J. V. Kobaľ.

Translated by authors

PhDr. Josyp V. Kobaľ
Naukovo-doslidnyj centr "Rjativna archeolohična služba"
Instytutu archeolohiji NAN Ukrajinjy
V. Vynnyčenska 24
UA – 790 08 Lviv
kaisokj@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3107-6449>

PhDr. Mária Kotorová Jenčová, PhD.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
kotorova.m3@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-5049-2914>

